

Môže kresťan fajčiť tabak?

John B. Buescher

15. augusta 2020 ✝ Cirkev

Tabak, alebo presnejšie jeho užívanie, dnes vzbudzuje stále väčšie vášne. Odpor k nemu tvorí súčasť prikázaní súčasnej pseudomorálky, ktorá vytláča prirodzenú a rozumnú mravnosť minulosti. Nie je ničím výnimočným, že mnoho ľudí, ktorí vášnivo bojujú proti užívaniu listov tejto rastliny, zároveň obhajuje vraždenie nenarodených ľudských osôb a vydávajú to dokonca za „právo“. A týka sa to aj štátnych činiteľov. Cirkev sa v tejto veci riadi pravidlom, ktoré vyjadril renesančný lekár Paracelsus slovami: *Sola dosis facit venenum* (Množstvo dávky robí jed), t. j., že užívanie tabaku je mravne nedovolené, ak prekročí rozumnú hranicu striedmosti. Nikdy sa neprikláňala k puritánstvu, ktorým sa vyznačujú niektoré sekty, ktoré vidia v samotných Božích daroch zlo a považujú prirodzenú radosť za hriešnu. Koniec-koncov, tento rozumný katolícky postoj vábil a vábi k pravej Cirkvi množstvo konvertitov, menujem aspoň slávneho spisovateľa Chestertona, a dostalo sa mu chválospevu v podaní niektorých autorov (Belloc, Tolkien). Nasledujúci text nemá za účel navádzať k užívaniu tabakových výrobkov, čo, ako veríme, bude pochopené.

Ex fumo dare lucem¹

Už od chvíle, keď boli španielski objavitelia vďaka Kolumbovým plavbám zasvätení do tajov tabaku, či už jeho fajčenia alebo šnupania podľa príkladu domorodcov z Nového sveta, vznášalo sa nad tým niečo diabolské, pretože domorodci v tom videli spôsob spojenia sa s neviditeľnými duchmi. Niektorí z prvých misionárov považovali obláčiky dymu a ich vplyv na ducha tých, ktorí ho vdychovali, za paródiu sviatostí, ktorú v Novom svete zaviedol s predstihom diabol, aby brzdil evanjelizáciu.

Už v roku 1575 sa miestne snemy v Novom svete museli zaoberať skutočnosťou, že Indiáni, ktorí prijali katolícku vieru, vnášali zvyk fajčiť počas bohoslužieb do kostolov. Dym tabaku v ich dávnom poňatí vyvolával duchov a predkladali ho ako nejaké kadidlo. Mexickí cirkevní predstavitelia preto fajčenie v kostoloch zakázali.

Cirkevní predstavitelia Mexika a Peru vydali v danej veci pre Nové Španielsko a ďalšie časti Ameriky nariadenie. Snem v Lime roku 1583 vyhlásil: „Pod trestom večného zavrhnutia je zakázané, aby kňazi spravujúci sviatosti pred omšou fajčili tabak alebo ho v podobe prášku vdychovali nosom, dokonca aj pod zámienkou zdravotných dôvodov.“ Zbor kardinálov v Ríme v roku 1588 tento zákaz pre španielske kolónie v Amerike schválil.

Celá záležitosť sa ale neobmedzovala len na Ameriku. Užívanie tabaku, jeho fajčenie, šnupanie a žuvanie, sa rýchlo rozšírilo do Starého sveta, a týkalo sa ako laikov, tak aj duchovenstva. Otázka bola neľahká: nechýbali tí, ktorí odsudzovali tabak ako niečo nezdravé, špinavé a vyvolávajúce závislosť, ba dokonca aj hriešne; ale bolo aj mnoho takých, ktorí poukazovali na jeho prospešnosť, upokojujúce účinky, malé aj veľké potešenia spojené s jeho užívaním, schopnosť posilňovať družnosť či liečebné účinky, pokiaľ ide o čistenie nosných dutín.

Tak či tak, problém užívania tabaku v kostole sa zakrátko objavil aj v Európe a dotýkal sa svätokrádeže. Raz v nedeľu si istý kňaz v Neapole pri omši šnupol tabak hneď po prijímaní. Podľa všetkého bol v tejto činnosti ešte dosť neskúsený, pretože dostal záchvat kýchania, následkom čoho vyvrhol pred zrakmi vydesených veriacich Najsvätejšiu Sviatosť na oltár.

S tým, ako sa užívanie tabaku šírilo medzi duchovenstvom v Európe, sa Cirkev zamerala na jeho prenikanie do kostolov. Užívanie tabaku ako takého nebolo odsúdené, ale skôr jeho užívanie pred a v priebehu liturgie. A to sa týkalo najmä duchovenstva, ktoré malo byť vzorom zachovania čistoty oltára, liturgických rúch a rúk držiacich premenenú hostiu. Tabak jednoducho nebol kadidlom.

Pápež Urban VIII. vydal 30. januára 1642 bullu *Cum Ecclesiae*, v ktorej odpovedá na sťažnosti dekana katedrálnej kapituly v Seville a vyhlasuje, že ktokoľvek v kostoloch sevillskej diecézy prijíma tabak ústami či nosom, či už v celých kusoch, sekaný, v prášku, alebo ho fajčí z fajky, bude potrestaný samočinnou exkomunikáciou.

Ako vysvetľuje, dôvodom tohto zákazu je ochrana omše a kostolov pred zneuctením. V Seville podľa neho zlozvyk užívania tabaku dosiahol takú mieru, že muži aj ženy, duchovní aj laici, „či už plnia službu v chóre a u oltára, alebo sa zúčastňujú omše, s veľkou neúctou užívajú tabak; a s páchnucimi splodinami poškvrňujú oltár, posvätné miesta a dlažbu kostolov tejto diecézy“. Niektorí kňazi podľa všetkého zašli tak ďaleko, že si behom bohoslužby odkladali svoje tabatierky na oltár.

Následne sa v Ríme ako odpoveď na bullu objavil posmešný pamflet *Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris* (Na liste vetrom zmietanom chceš svoju moc ukázať, a suché steblo prenasledovať; Jób 13, 25).

Tento zákaz bol v priebehu storočí dôvodom vzniku celého množstva mestských legiend, ktoré sa skladajú z klebiet a nepresností: niektorí to vydávali za celosvetový zákaz užívania tabaku, iní tento krok prisudzovali zlému pápežovi alebo uvádzali mylný rok, a ďalší dokonca vyhlasovali, že pápež zakázal užívanie tabaku, pretože vychádzal z výstredného presvedčenia, že šnupanie tabaku vyvoláva niečo na spôsob sexuálneho vzrušenia, čo by bolo v kostole neprípustné. Tieto výmysly neskôr dospeli dokonca k tomu, že pápeža údajne jeho boj proti šnupaniam dohnal až k šialenstvu.

V roku 1650, teda osem rokov po bulle pápeža Urbana VIII., zaviedol jeho nástupca Inocent X. rovnaké tresty za užívanie tabaku v kaplnkách, sakristii alebo v chrámovej predsieni Lateránskej a Svätopeterskej baziliky v Ríme. Dôvodom tohto kroku bola skutočnosť, že obetoval množstvo času, námahy a peňazí na jeho výzdobu, vyloženie jeho podláh drahocenným mramorom a skrášlenie kaplniek reliéfmi, a nechcel, aby boli poškpinené tabakovými slinami a dymom. Toto rozhodnutie neskôr potvrdil aj Inocent XI.

Okolo roku 1685 vznikol medzi niektorými teológmi spor, či sa predpisy ustanovené Urbanom VIII. a Inocentom X. nepriamo vzťahujú aj na všeobecnú Cirkev, a pokiaľ áno, či sa to týka všetkých priestorov súvisiacich s kostolom (t. j. nielen chrámovej lode a sakristie; niektorí si kladli otázku, či sa zákaz vzťahuje aj na fary).

Aj keď Benedikt XIII., ktorý si sám rád doprial tabak, znova zdôraznil nutnosť zachovať oltár a presbytérium bez tabaku, tak v roku 1725 zrušil trest exkomunikácie za fajčenie vo Svätopeterskej bazilike, pretože zistil, že sa veriaci v priebehu omše vytrácajú von, aby si zafajčili alebo šnupli, a dospel k záveru, že bude lepšie,

pokiaľ zostanú vnútri a nebudú rušiť pri bohoslužbe, než keby o jej časť prišli.

Porušuje sa užívaním tabaku eucharistický pôst? Sv. Alfonz z Liguori, ktorý sám šnupal tabak, vo svojich pokynoch pre spovedníkov tvrdí, že „tabak prijatý nosom nenarušuje pôst, aj kebyže sa jeho časť dostane do žalúdka“. Rovnako „ho nenarúša fajčenie“, či dokonca „drvenie zubami vyvolávajúce sliny, ktoré sa vyplývajú“. Ostatní doboví teológovia súhlasia a upresňujú, že pokiaľ dôjde k prehltnutiu značnejšieho množstva tabaku, tak sa tým pôst poruší.

Pápežský nos

Tiež Benedikt XIV. nepohrdol šnupaním tabaku. Hovorí sa, raz ponúkol istému predstavenému nejakého rádu šnup zo svojej tabatierky, a ten odmietol so slovami: „Vaša Svätosť, ja touto nerestou netrpím.“ Na čo pápež odpovedal: „To nie je nerest. Keby to bola nerest, tak by ste ju mali.“

Pápež Pius IX. bol zarytý milovník šnupacieho tabaku a oddával sa mu tak vytrvalo a s takou náruživosťou, že často musel niekoľkokrát za deň meniť svoju bielu sutanu. Bola koniec-koncov biela a šnupací tabak bol na nej dosť viditeľný. Pius IX. ponúkal tiež šnup svojim hosťom. Cirkev ustanovila monopol na obchod s tabakom v Pápežskom štáte a v priebehu jeho pontifikátu zjednotila v roku 1863 spracovanie tabaku pod Pápežským riaditeľom pre soľ a tabak sídliačim v novopostavenej budove na Piazza Mastai v rímskej časti Trastevere.

Keď za ním prišiel vyslanec Viktora Emanuela, aby mu odovzdal podmienky, ktoré pápež považoval za neprijateľné, Pius IX. „hodil tabatierku o stôl, až praskla“. Vyslanec „odišiel zmätený, akoby dostal závrat“. Pápež v roku 1871, keď bol „Vatikánskym väzňom“, daroval svoju „zlatú tabatierku nádherne zdobenú rytinami symbolických ovečiek uprostred kvetín a lístia“ ako cenu do celosvetovej lotérie, ktorej cieľom bolo získať peniaze pre Cirkev.

Tiež pápež Lev XIII. mal rád šnupací tabak. Ešte než sa stal pápežom, slúžil po istý čas ako pápežský nuncius v Bruseli, kde sa tešil spoločnosti miestnych vzdelaných aristokratov a debatám s nimi. Pri jednej večeri si chcel istý gróf voľnomyšlienkar urobiť žart na nunciov účet a podal mu tabatierku, na ktorej viečku bola miniatúra krásnej nahej Venuše. Účastníci večierku pobavene pozorovali, ako sa všetko vyvinie, a gróf sa dusil smiechom, avšak len do doby, keď nuncius úctivo vrátil krabičku s poznámkou: „Naozaj krásne pán gróf. Predpokladám, že je to portrét pani grófkky?“ Pápež ťažko znášal, keď sa musel na konci svojho života na radu svojich lekárov vzdať tabaku.

A ako na tom boli ostatní pápeži? Sv. Pius X. šnupal tabak a fajčil cigary. Benedikt XV. nefajčil a nemal ani rád, keď to robili ostatní. Pius XI. fajčil príležitostne cigary. Pius XII. nefajčil. A Ján XXIII. fajčil cigary.

Pavol VI. bol nefajčiar. Rovnako ako aj Ján Pavol I., aj keď niektorí vatikánski predstavitelia po jeho náhlej smrti naznačovali, že jeho zlý zdravotný stav ku koncu života mohol byť spôsobený vášnivým fajčením.

Ján Pavol II. nefajčil, ale pápež Benedikt XVI. podľa nepotvrdených správ áno (aspoň raz), pričom mal dávať prednosť cigaretám značky Marlboro.

pokračovanie v II. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/moze-krestan-fajcit-tabak/>